

ФАКТИ В ТЕОРІЯХ ІСТИНИ

Сергій Смірнов

Львівський національний університет імені Івана Франка,

вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна

e-mail: c.mirnov@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1687-9537>

У статті досліджено розуміння факту з погляду відомих теорій істини, зокрема те, як факт можна підтвердити або назвати фейком, подано приклад ситуації, за якої таке різносистемне розуміння фактів переймають соціальні комунікації, продемонстровано – до чого це може призвести в реальному житті.

Ключові слова: соціальні комунікації, факт, теорії істини, конструйовані реальності, фактчекінг, інформаційні війни.

Постановка проблеми. Теорії журналістики та соціальних комунікацій чимало уваги приділяють важливості факту, проте вкрай рідко (порівняно з його важливістю) досліджують сам факт: що це, як його сприймають, частково чи комплексно підтверджують або спростовують, яка його роль у створюваних наративах та конструйованих реальностях. В гіпотезі, що факт в різних теоріях істини може по-різному сприйматися – бути ним, чи ні – виходимо з наявності різних теорій істини, нетотожних щодо способу визначення правди. Це стало підставою для дослідження: чи залишається факт (подія) тим самим з погляду різних систем, теорій істини.

Теоретичне підґрунтя. Факт, як його розуміють здебільшого, – це те, що є чи було насправді. До певної міри таке розуміння можна спростити до синонімічності, у якій факт може пояснюватися як правда. Але тоді виникає проблема автореференції, посилання на самого себе. Очевидно, що саме це стає підставою для пошуку визначень, категорій, ознак, які могли б описати правду чи факт. Їхній підсумок класифікує низку теорій істини, з яких для дослідження обрано кілька базових. На їхньому аналізі – наскільки це можливо в межах статті – теоретично та практично здійснено спробу зрозуміти, як сприймається факт у межах різних теорій і яке це має та може мати практичне значення.

З багатьох праць варто виокремити такі: «Людина розумна. Коротка історія людства» Ювала Харарі, яка фактично описує, як людство створювало конвенційну систему істини, та «Критику цинічного розуму» Петера Слотердайка, в якій ідеться про ідеологічні та політичні системи людства в процесі створення «оманливої свідомості», коли факти визнають чи заперечують і вже точно інтерпретують залежно від потреб самих систем. Інші важливі праці – «Постправа» Лі Макінтайра

і «Громадська думка» Волтера Ліппмана. У першій описується ситуація може стати прикладом того, як прагматична система істини працює в соціальних відносинах та комунікаціях. В. Ліппман резюмує, що правдивість визначає не тільки знання медіа, а й переконання аудиторії. Наше дослідження здійснено з урахуванням соціально-комунікаційної парадигми, яка дає змогу досліджувати тему в контексті суспільної взаємодії, а також розумінні журналістики як соціокультурної системи, що може, за визначенням професора Мар'яна Житарюка, «об'єднувати в собі ідентичності, традиції, сучасний стан, міфологізм, ідентифікаційно-рольові завдання..., внаслідок чого в певні відрізки часу нагадає не ЗМІ, а ЗМП (засоби масової пропаганди)¹.

Методологія дослідження. Дослідження складається з двох частин. У теоретичній частині було вирішено зосередитися на базових теоріях істини, коротко з'ясувати характеристики кожної з теорій і що кожна з них визначає як правду (факт) і як обман (фейк). У процесі добору теорій істини для аналізу, було звірено їхню важливість з думкою інших дослідників в сфері соціальних комунікацій, зокрема В. Владимірова. Як результат, основними базовими теоріями для нашого дослідження стали чотири, що характеризуються різним розумінням категорій правди (факту): кореспондентська, когерентна, конвенційна та прагматична². Семантична теорія у цьому дослідженні стала радше не об'єктом, а методом дослідження, оскільки вона базована більше на застосуванні мови як передачі і сприйнятті інформації та істини, більш акцентована на помилках мовника і/або реципієнта і можливостях мови як інструмента передачі правди, а не на правді чи факті як такому. Короткі приклади різнопланового розуміння правди (факту) було згруповано в таблицю.

У практичній частині було вирішено на основі однієї події зібрати і проаналізувати, в тому числі завдяки семантичному аналізу, пояснення причетних до події сторін свого розуміння факту цієї події як того, що відбулося насправді, – та наслідки такого розуміння. З огляду на російсько-українську війну було вирішено проаналізувати розуміння факту Будапештського Меморандуму, який підписали Україна, рф, США та Велика Британія 1994 року і який гарантував безпеку та допомогу Україні за її відмову від своєї ядерної зброї. Для цього здійснено пошук у відкритих джерелах: публікацій і новин, заяв політиків, причетних до підписання, лідерів країн-підписантів, фактчекінгових платформ після підписання, в т.ч. до і після нападів росії на Україну, і проаналізовано їх за допомогою контент- та фрейм-аналізу. Дані для кращого співставлення згруповано в таблицю, в якій є й додатковий розділ з аналізом тих дій країн-підписантів, що стали наслідком військових вторгнень рф в Україну, аби ще чіткіше пояснити те, що розумілося чи подавалося як факт, а що стало фактом згодом.

Виклад основного матеріалу

Огляд теорій істин та розуміння ними правди (факту)

Кореспондентська (відома також як теорія відповідності), згідно з якою «щось є істинним, якщо воно співвідноситься з реальністю». При цьому правда (факт) не залежить від чийогось особного сприйняття, бо суб'єктивність та обставини не мають значення, оскільки можуть спотворювати правду. Для всіх і завжди правда є

¹ Житарюк, М. Г. (2009), Українська журналістика як соціокультурна модель: генезис, доміанти у світовому інформаційному контексті : Дис... д-ра наук: 27.00.04.

² Владиміров, В. (2015), Теорії істини у їх відношенні до соціальних комунікацій, *Інформаційне суспільство*. Вип. 21. С. 59-64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/is_2015_21_12

однозначною. Найслабше місце теорії: межі пізнання. Кожен новий факт може і підтвердити, і змінити чи спростувати уявлення про світ, але ми не знаємо ні кількості таких фактів, ні того, чи зможемо взагалі їх відкрити.

Когерентна (відома також як теорія узгодженості) – правильне те, що відповідає умовам системи. Її аксіоми не можуть бути спростовані чи невраховані. На думку Володимира Ратнікова, когерентна теорія є переглядом класичної кореспондентної концепції, «зводячи питання про істину до самоузгодженості, несуперечливості знань, наприклад, “вписаності” однієї системи в іншу, ширшу»³. Отже те, що суперечить системі, визнається помилковим, у нашому розумінні – «неправдою». Якщо такі неузгоджувані факти неможливо ігнорувати, вони можуть руйнувати систему, визнаючи вже її як помилкову чи створюючи додаткову нову систему.

Конвенційна – правда те, що прийнято (домовлено) вважати істиною. Помилковим є те, що всі, більшість, закон, звичай, авторитет відкинули чи заборонили.

Прагматична – має кілька визначень або пояснень, які можна звести до двох основних: «правильне те, що призводить до позитивного результату» або «якщо знання дають прогнозований результат, то вони правдиві». Попри сумніви деяких дослідників, варто визнати, що прагматична теорія притаманна соціуму. За визначенням Оксфордського словника, популярний термін «постправа» «стосується умов, за яких об'єктивні факти менш значимі під час формування суспільної думки, ніж звернення до емоцій та особистих поглядів»⁴. Найбільш значимими прикладами постправди називають кампанії і результати Brexit та вибори Дональда Трампа. Йдеться про те, що вигадані історії громадяни прийняли як факти і сприяли позитивному результату британського референдуму про вихід з ЄС та обрання Трампа президентом США. У постправді і прагматичній теорії істини правдою і правильним стає те, що дає бажаний результат.

Факт і фейк (права і обман) в теоріях істин

	Кореспондентська	Когерентна	Конвенційна	Прагматична
Правда (Факт)	Є те, що є	Не суперечить системі	Вважають за правду	Призводить до необхідного результату;
Обман (фейк, неправильність)	Є те, чого нема/ або нема того, що є	Порушує вимоги системи	Вважають за обман	Не призводить до необхідного результату

Як це існує в практиці соціальних комунікацій?

Масове вбивство людей в Бучі під час російської окупації, бомбардування пологового будинку в Маріуполі – світ визнав ці події, а офіційна пропаганда росії заперечує попри об'єктивні докази. Пересічний росіянин (громадянин рф), що живе

³ Ратніков, В (2016), «Когерентна концепція істини в сучасному гуманітарно-науковому знанні» (До проблеми співвідношення природничо-наукового та гуманітарного знання). *Гуманітарні візії*, том 2, число 2, с. 117-123. URL: <https://science.lpnu.ua/shv/all-volumes-and-issues/volume-2-number-2-2016/cogherent-concept-truth-modern-humanitarian-and>

⁴ Oxford Dictionaries, *Post-True*. URL: <https://www.dictionary.com/browse/post-truth>

в створеній владною пропагандою і власними уявленнями дійсності, факт Бучі готовий визнати фейком, бо: 1) так стверджують лідери країни, так каже телевізор і «компетентні люди» (конвенційна ситуація), 2) виходить за рамки декларованого захисту, а не нападу, використання високоточної зброї лише для військових об'єктів та ін. (когерентна система), 3) інакше доведеться визнати, що рф (а отже і кожен російський громадянин) веде несправедливу війну (прагматична система істини). Звідси віра і готовність визнати фактом вигадки (обман) про постановників Голлівуду, підтасовані відео тощо.

GlobalFirePower – ресурс, що спеціалізується на підрахунках потужності армій світу. Їхній рейтинг – типова когерентна система, де важить сума визначених чинників. Інші, як-от мета і результат нападу рф на Україну, поразки росіян в Київській, Сумській, Харківській областях, відбиття Україною свого острова Зміїний, втрати рф своїх кораблів тощо – не впливають на результат рейтингу. Тому навіть після майже двох років війни, ресурс, як і раніше, позиціонує потужність російської армії як другу в світі, але намагається узгодити (когерентність) свою систему з цією приміткою: *«Російсько-українська війна, що триває, продемонструвала ключові обмеження російського військового потенціалу, незважаючи на її кількісну живу силу та матеріальну перевагу над сусідньою Україною, проливаючи світло на питання готовності, керівництва, навчання та постачання. Незважаючи на це, країна зберігає друге місце в індексі GFP за поточний рік (незважаючи на матеріальні втрати, зазанані під час багатомісячної війни)»⁵.*

Будапештський меморандум у фактах і розумінні їх у різний час

Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї – це міжнародна угода від 1994 року між Україною, рф, Великою Британією та США про гарантії Україні: ненапад, відсутність економічного тиску та допомогу у разі агресії проти неї. Натомість Україна позбулася ядерної зброї, потенціал якої оцінювався як третій-четвертий у світі.

Що відбулося згодом? У 2014 році військові рф увійшли на українські території – в Крим, Донецьку та Луганську області, росія анексувала Крим, вписавши його в Конституцію рф як частину своєї території, здійснювала військовий, економічний і політичний тиск на Україну. У 2022 році рф почала другу фазу війни – повномасштабне вторгнення в т.ч. із застосуванням ракетних обстрілів, авіації і танкових з'єднань, включає Донецьку, Луганську, Запорізьку і Херсонську області України до складу рф. Фактично російська влада створює для росіян нову вигадану реальність – суміш конвенційно-прагматичної істини – попри те, що навіть не контролює всю територію цих областей України. При цьому з їхньої дійсності випливає, що це вже Україна захопила частину російської території – одна з підстав рф для мобілізації своїх громадян і можливості називати війну, яку вона веде проти України, оборонною – нібито це захист своєї території, на яку ніхто насправді не нападав. Проте увесь інший світ бачить абсурдність ситуації і не визнає такого рішення рф.

⁵ Globalfirepower, (2023), «2023 Military Strength Ranking». URL: https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php#google_vignette

Що вважали фактом представники країн-підписантів Меморандуму в рідний час

Визнання фактом чи фейком зобов'язання країн-підписантів не є чимось дивним. Фактчекінгова платформа PolitiFact (США) після 2014 року – першого відкритого військового вторгнення на територію України та анексії Криму – двічі (що опосередковано також свідчить про важливість і неоднозначність розуміння факту всередині країни) вдавалася до перевірки і визнавала як неправду те, що США гарантували Україні безпеку^{6,7}. У своєму присуді платформа, попри слова двох топ-політиків США Бена Карсона та Теда Круза, ігноруючи підпис президента США під україномовним текстом зі словом «гарантії»⁸, покликається на пояснення іншого американського чиновника, який вважає, що Меморандум не можна розуміти як гарантії. Це, до речі, цікаво, оскільки тут ми стикаємося з семантичною теорією істини. На думку деяких представників США українське «гарантії» та англійське «assurances» (запевнення) становлять суттєву різницю для факту Меморандуму.

У 2017 році під час дискусії «Чи повинні США озброювати Україну» колишній заступник Генсека НАТО Александр Вершбоу відверто сказав: «Думаю, українці відчують, що їх “кинули” на 3-й чи 4-й за розмірами ядерний арсенал у світі», але одночасно з цим констатував прийняте пояснення «Будапештський меморандум не містить механізму реалізації і, на жаль, для українців не був гарантією безпеки»⁹, що показує наскільки важко людині відкинути конвенційну систему істини свого суспільства.

Після другого нападу РФ на Україну сам підписант, тодішній президент США Білл Клінтон по-новому оцінив факт Меморандуму і свою роль: «Я відчую особисту причетність, тому що я змусив їх [Україну] погодитися відмовитися від ядерної зброї. І ніхто з них не вірить, що Росія пішла б на цей трюк, якби в Україні все ще була їхня зброя. Я знав, що президент Путін не підтримує угоду президента Єльцина про те, щоб ніколи не втручатися в територіальні кордони України – угоду, яку він уклав, тому що хотів, щоб Україна відмовилася від ядерної зброї. Вони (Україна) боялися відмовитися від них, тому що вважали, що це єдине, що захищає їх від експансіоністської Росії. Коли йому стало зручно, президент Путін порушив це і спочатку взяв Крим»¹⁰.

⁶ Greenberg, J. (2015), «Carson says U.S. protection promises led Ukraine to give up its nukes». URL: <https://www.politifact.com/factchecks/2015/aug/07/ben-carson/carson-says-usprotection-promises-led-ukraine-give/>

⁷ Greenberg, J. (2016), «Ted Cruz wrongly says Ukraine gave up nukes due to American security guarantees». URL: <https://politifact.com/factchecks/2016/mar/23/ted-cruz/ted-cruz-wrongly-says-ukraine-gave-nukes-due-ameri/>

⁸ Україна, Російська Федерація, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Сполучені Штати Америки, (1994) *Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї*, Меморандум, Міжнародний документ від 05.12.1994, Будапешт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text (accessed 26.10.2023)

⁹ Кузьменко, О. (2017), «Жодних гарантій безпеки для України Будапештський меморандум не містить – експерти у Вашингтоні одноставні». URL: <https://www.holosameryky.com/a/budapeshtskiyi-memorandum/4040460.html>

¹⁰ O'Callaghan, M. (2023) «Clinton regrets persuading Ukraine to give up nuclear weapons». URL: <https://www.rte.ie/news/primetime/2023/0404/1374162-clinton-ukraine/>

У Великій Британії факти Меморандуму пояснювали так: (водночас з питання журналіста помітно, що він розуміє або озвучує прийняте розуміння саме як безпекову гарантію недоторканості чи повернення території України):

«BBC News Україна: Що пішло не так, чому ця угода не змогла забезпечити територіальну цілісність України?»

Мелінда Сіммонс (посол Великобританії в Україні): (Росія) порушила його. Відколи ми підписали цей Меморандум, ми робили все, чого він вимагав від нас. Там було два зобов'язання, чи не так? Країни-підписанти не вдавтимуться до агресії проти України, а якщо таке трапиться, країни-підписанти зроблять все, аби притягти агресора до відповідальності згідно із міжнародним правом»¹¹.

В Україні від часу його підписання Меморандум сприймався як гарантії безпеки за відмову від своєї ядерної зброї, що і прописано в назві. За кілька днів до другого вторгнення рф Володимир Зеленський на 58-й Мюнхенській конференції безпеки говорив: *«За відмову від третього у світі ядерного потенціалу Україна отримала гарантії безпеки. Тієї зброї у нас немає. Безпеки у нас немає також. Немає й частини території нашої держави, що за площею більша, ніж Швейцарія, Нідерланди чи Бельгія. ... З 2014 року Україна тричі намагалася скликати консультації держав-гарантів Будапештського меморандуму – безуспішно»¹².* Петро Порошенко, 5-й Президент України, нагадує: *«Перше доручення РНБО, щоб МЗС України зв'язалося з усіма країнами-гарантами Будапештського процесу, було зроблено в березні 2014 року щодо скликання консультацій. Всього було ініційовано 17 разів створення консультацій в рамках Будапештського меморандуму. Жодна з них не відбулася»¹³.*

Позицію російської федерації демонструють слова президента рф та міністра внутрішніх справ. Міністр лавров: *«Ми багато разів відповідали щодо Будапештського меморандуму... Росія зобов'язалася не застосовувати ядерну зброю проти України... Ми так і не застосовували, і не погрожували ядерною зброєю Україні, тому жодного порушення не сталося»¹⁴.* А путін виправдовується, що рф взагалі не має зобов'язань перед новою владою (в цьому конкретному випадку, бо стосовно інших питань він часто апелює до угод і міжнародних норм): *«Мені важко не погодитися з деякими нашими експертами, що на цій території виникає нова держава. А з цією державою ми не підписували жодних зобов'язувальних документів щодо цієї держави»¹⁵.*

¹¹ Зануда, А. (2021), «Посол Мелінда Сіммонс: «В Україні є пристрасть до майбутнього, якої я не відчуваю в Британії». URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-58068126>

¹² Зеленський, В. (2022), Виступ Президента України на 58-й Мюнхенській конференції з питань безпеки. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-58-j-myunhenskij-konferenciyi-72997>

¹³ Європейська солідарність (2022), «Порошенко про неефективність Будапештського меморандуму: ми 17 разів ініційували консультації, і жодна не відбулася». URL: <https://eurolsolidarity.org/2022/02/15/poroshenko-pro-neeefektyvnist-budapeshtskogo-memorandumu-my-17-raziv-inicziyuvaly-konsultacziyi-i-zhodna-ne-vidbulasya/>

¹⁴ Українська правда, (2018), «Лавров перекутив Будапештський меморандум і звинуватив Україну». URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/01/15/7168377/>

¹⁵ Лівий Берег, (2014), «Путін відмовився визнавати гарантії для України згідно з Будапештським меморандумом». URL: https://lb.ua/news/2014/03/04/258137_putin_otkazalsya_priznavat_garantii.html

Доречно буде згадати, що після повторного, широкомасштабного вторгнення РФ в Україну США та Британія вдалися до дій, спрямованих на допомогу Україні для захисту і повернення своєї суверенної території.

Факти Будапештського Меморандуму до і після анексії РФ частини українських територій

	Що означає Будапештський Меморандум	Після першого нападу РФ на Україну в 2014 році	Дії після другого нападу РФ на Україну в 2022 році
Україна	Гарантії безпеки від підписантів; Допомога в захисті території і забезпеченні суверенітету; Проведення консультацій з у випадку нападу	Скликала консультації в рамках меморандуму; Прохання і вимога допомоги, в т.ч. фінансової і військової для захисту і повернення території	Апеляція до гарантій безпеки; Прохання і вимога допомоги, в т.ч. фінансової і військової для захисту і повернення території
США	Всього лиш запевнення, відсутність гарантій; Відсутній обов'язок допомагати, в т.ч. військово чи збройно; Проведення консультацій у випадку нападу	Консультації в рамках Будапештського меморандуму не проводили	Допомагає фінансово та збройно; Виступає з ініціативами допомоги
Велика Британія	Обов'язок не нападати; Обов'язок проведення консультацій	Консультації в рамках Будапештського меморандуму не проводили	Допомагає фінансово і збройно; Виступає з ініціативами допомоги
РФ	Не застосовувати ядерну зброю проти України; РФ не повинна дотримуватися угоди, бо в Україні інша влада	Консультації в рамках Будапештського меморандуму ігнорували; Здійснювала анексію територій, військові дії та економічний тиск на Україну	Військовий напад, Анексія територій; Погроза ядерною зброєю

Факти Будапештського Меморандуму в теоріях істин

Документ стосується кореспондентської системи, адже він існує, підписаний лідерами країн, і в ньому справді дещо записано. Підписання документу: типова домовленість, тобто ми маємо справу з конвенційною системою. Все інше – радше суміш всіх теорій істини, в якій кожен обирав для себе щось зручне, практичне або гармонійне стосовно інших положень: кореспондентська (документ є), конвенційна (ми домовилися), когерентна (суть документа має вписуватися в рамки загальносві-

тової практики) та прагматична системи (Україна розуміє гарантії безпеки для себе, для США і Британії – цей документ гарантує, що кількість ядерних країн не збільшиться, РФ думає про те, щоб забрати ядерну зброю і в подальшому спланувати захоплення). Для повноти варто згадати семантичну теорію (не)визнання факту гарантій безпеки, адже деякі представники США посилались на англomовний варіант *assurances* (запевнення), а не *guarantees* (гарантії), і Україна нібито просто цього не зрозуміла. Іронічно, що з точки зору прагматичної системи – якщо знання призводять до очікуваного результату – розуміння України стало правдою (фактом) для прагматично настроєних США та Британії.

Результати і висновки. Результатом дослідження стало те, що правда (факт) у кожній з теорій істини визначається по-різному, а отже те саме буде різнитися залежно від системи, якою користувалися. Кореспондентське «Те, що є» може стати «тим, чого нема» в іншій системі, бо «так не вважають або не прийнято» (в конвенційній), «не давати бажаного результату» в прагматичній і «порушувати» усталену систему. Тому ймовірні ситуації, коли правда стане обманом, а фейк – фактом.

Значущість результату практичної частини полягає в тому, що люди можуть визначати одне і те ж або як визнання, або як заперечення – залежно від обраної системи поглядів, прогнозованих цілей і навіть семантичної різниці. Кожна з країн-підписантів Будапештського Меморандуму створювала власну дійсність (на основі того, що вважала фактом), яка розходила з дійсністю інших. Це ще чіткіше показала ситуація після повторного нападу РФ (і при цьому пропонує повірити, що вона не порушила підписану нею угоду) на Україну, коли США та Британії довелося таки надавати допомогу Україні для захисту і повернення своєї території.

Висновок дослідження: використовуючи теорії істини, можна визначати створювані інформаційні реальності, класифікувати розуміння правди і обману, факту і фейку. В часі інформаційних воєн це дасть змогу виокремити суть, мету і фундамент основних оманливих наративів чи заперечуваних фактів, щоб зруйнувати саму сконструйовану реальність, а не тільки постійно спростовувати їхні прояви у вигляді окремих, здатних до масштабування, поки існує база сфальшованої реальності, фейків.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Globalfirepower, (2023), «2023 Military Strength Ranking». URL: https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php#google_vignette
2. Greenberg, J. (2015), «Carson says U.S. protection promises led Ukraine to give up its nukes». URL: <https://www.politifact.com/factchecks/2015/aug/07/ben-carson/carson-says-usprotection-promises-led-ukraine-give/>
3. Greenberg, J. (2016), «Ted Cruz wrongly says Ukraine gave up nukes due to American security guarantees». URL: <https://politifact.com/factchecks/2016/mar/23/ted-cruz/ted-cruz-wrongly-says-ukraine-gave-nukes-due-ameri/>
4. O'Callaghan, M. (2023) «Clinton regrets persuading Ukraine to give up nuclear weapons». URL: <https://www.rte.ie/news/primetime/2023/0404/1374162-clinton-ukraine/>
5. Oxford Dictionaries, *Post-True*. URL: <https://www.dictionary.com/browse/post-truth>

6. Владимиров В. (2015) Теорії істини у їх відношенні до соціальних комунікацій, *Інформаційне суспільство*. 2015. Вип. 21. С. 59-64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/is_2015_21_12
7. Європейська солідарність (2022), «Порошенко про неефективність Будапештського меморандуму: ми 17 разів ініціювали консультації, і жодна не відбулася». URL: <https://eurosolidarity.org/2022/02/15/poroshenko-pro-neeefektyvnist-budapeshtskogo-memorandumu-my-17-raziv-inicziyuvaly-konsultacziyi-i-zhodna-ne-vidbulasya/>
8. Житарюк, М. Г. (2009), Українська журналістика як соціокультурна модель: генезис, домінанти у світовому інформаційному контексті : Дис... д-ра наук: 27.00.04 – 2009.
9. Зануда, А. (2021) «Посол Мелінда Сіммонс: «В Україні є пристрасть до майбутнього, якої я не відчуваю в Британії». URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-58068126>
10. Зеленський, В. (2022), *Виступ Президента України на 58-й Мюнхенській конференції з питань безпеки*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vistup-prezidenta-ukrayini-na-58-j-myunhenskij-konferenciyi-72997>
11. Кузьменко, О. (2017), «Жодних гарантій безпеки для України Будапештський меморандум не містить – експерти у Вашингтоні одностайні». URL: <https://www.holosameryky.com/a/budapeshtskyi-memorandum/4040460.html>
12. Лівий Беріг, (2014), «Путін відмовився визнавати гарантії для України згідно з Будапештським меморандумом». URL: https://lb.ua/news/2014/03/04/258137_putin_otkazalsya_priznavat_garantii.html
13. Ратніков, В (2016), «Когерентна концепція істини в сучасному гуманітарно-науковому знанні» (До проблеми співвідношення природничо-наукового та гуманітарного знання). *Гуманітарні візії*, том 2, номер 2, с. 117-123. URL: <https://science.lpnu.ua/shv/all-volumes-and-issues/volume-2-number-2-2016/cogherent-concept-truth-modern-humanitarian-and>
14. Україна, Російська Федерація, Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії, Сполучені Штати Америки, (1994) *Меморандум про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї*, Меморандум, Міжнародний документ від 05.12.1994, Будапешт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text (accessed 26.10.2023)
15. Українська правда, (2018), «Лавров перекрутив Будапештський меморандум і звинуватив Україну». URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/01/15/7168377/>

REFERENCES

1. Globalfirepower, (2023), «2023 Military Strength Ranking». URL: https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php#google_vignette
2. Greenberg, J. (2015), «Carson says U.S. protection promises led Ukraine to give up its nukes». URL: <https://www.politifact.com/factchecks/2015/aug/07/ben-carson/carson-says-usprotection-promises-led-ukraine-give/>
3. Greenberg, J. (2016), «Ted Cruz wrongly says Ukraine gave up nukes due to American security guarantees». URL: <https://politifact.com/factchecks/2016/mar/23/ted-cruz/ted-cruz-wrongly-says-ukraine-gave-nukes-due-ameri/>

4. O'Callaghan, M. (2023) «*Clinton regrets persuading Ukraine to give up nuclear weapons*». URL: <https://www.rte.ie/news/primetime/2023/0404/1374162-clinton-ukraine/>
5. Oxford Dictionaries, *Post-True*. URL: <https://www.dictionary.com/browse/post-truth>
6. Ratnikov, V. (2016), «The cogent concept of truth in the modern humanitarian and scientific knowledge (to the problem of interrelation between natural scientific and humanitarian scientific knowledge)», *Humanitarni vizii (Humanitarian vision) Vol 2, N 2 pp. 117-123*. URL: <https://science.lpnu.ua/shv/all-volumes-and-issues/volume-2-number-2-2016/cogent-concept-truth-modern-humanitarian-and>
7. Vladymyrov, V. (2015) Theories of truth in the context of social communications, *Informatsiine suspilstvo*. 2015. Vol. 21. P. 59-64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/is_2015_21_12
8. Yevropeiska solidarist (2022), «Poroshenko pro neefektyvnist Budapeshtskoho memorandumu: my 17 raziv initsiiuvaly konsultatsii, i zhodna ne vidbulasia». URL: <https://eurosolidarity.org/2022/02/15/poroshenko-pro-neefektyvnist-budapeshtskogo-memorandumu-my-17-raziv-inicziyuvaly-konsultacziyi-i-zhodna-ne-vidbulasya/>
9. Zanuda, A. (2021) «*Posol Melinda Simmons: «V Ukrainy ye prystrast do maibutnoho, yakoi ya ne vidchuvaiu v Brytanii*». URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-58068126>
10. Zelenskyi, V. (2022), *Vystup Prezydenta Ukrainy na 58-y Miunkhenskii konferentsii z pytan bezpeky*. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vystup-prezydenta-ukrayini-na-58-j-myunhenskij-konferenciyi-72997>
11. Zhytariuk, M. H. (2009), *Ukrainska zhurnalistyka yak sotsiokulturna model: genezys, dominanty u svitovomu informatsiinomu konteksti* : Dys... d-ra nauk: 27.00.04 – 2009.
12. Kuzmenko, O. (2017), «*Zhodnykh harantii bezpeky dlia Ukrainy Budapeshtskiy memorandum ne mistyt – eksperty u Vashynhtoni odnostaini*». URL: <https://www.holosameryky.com/a/budapeshtskiyi-memorandum/4040460.html>
13. Livyi Berih, (2014), «*Putin vidmovyvsia vyznavaty harantii dlia Ukrainy zghidno z Budapeshtskym memorandumom*». URL: https://lb.ua/news/2014/03/04/258137_putin_otkazalsya_priznavat_garantii.html
14. Ukraina, Rosiiska Federatsiia, Spoluchene Korolivstvo Velykoi Brytanii ta Pivnichnoi Irlandii, Spolucheni Shtaty Ameryky, (1994) *Memorandum pro harantii bezpeky u zviazku z pryednanniam Ukrainy do Dohovoru pro nerozpovsiudzhennia yadernoi zbroi*, Memorandum, Mizhnarodnyi dokument vid 05.12.1994, Budapesht. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_158#Text (accessed 26.10.2023)
15. *Ukrainska pravda*, (2018). URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2018/01/15/7168377/>

FACTS IN THEORIES OF TRUTH

Serhii Smirnov

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky Str., 49, 79044, Lviv, Ukraine*

e-mail: c.smirnov@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-1687-9537>

The article describes the theoretical understanding of the fact from the point of view of the main theories of truth, and also shows a different understanding of the facts and its consequences in real life using a real example.

The theoretical part analyzes the correspondence, coherent, conventional and pragmatic theories of truth and what each of them defines as truth (fact) and as untruth (fake). The result is that truth (fact) is defined differently in each of the theories of truth, and therefore the same thing will vary depending on the system we will use. Correspondent “What is” can become “what is not” in another system, because “it is not considered or accepted” (in the conventional system), “not to give the desired result” in the pragmatic system and “violate” the established (coherent) system.

The main object of the practical part was to understand the fact of the Budapest Memorandum, which was signed by Ukraine, the Russian Federation, the USA and Great Britain in 1994 as a guarantee of Ukraine’s security in exchange for its relinquishment of its nuclear weapons.

The research methodology was a search in open sources of publications, news and statements of the leaders of the signatory countries, analysis of these statements, comparison and classification of facts. The result was that each of the signatory countries created its own reality (based on what it considered to be a fact) that differed from the reality of the others. This was shown even more clearly by the situation after the second, large-scale military attack of the Russian Federation on Ukraine. At the same time, the Russian Federation insists that it did not violate the agreement, and the USA and Britain still had to provide assistance to Ukraine to protect and return its territory, an obligation they previously denied.

The significant conclusions of the study are that the understanding of truth and deception, fact and fake and the system in which they are applied is important because it allows in information wars to classify the created realities, and therefore to identify the main fakes or denied facts in order to fight against them. , aiming to destroy the constructed reality itself, and not only its signs in the form of separate, multiplying fakes.

Key-words: Social communications, fact, theories of truth, constructed realities, fact-checking, information wars.